

хабу Європейського інституту права. *Судова влада України. Верховний Суд*. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1927293>.

4. Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією : *наказ Міністерства розвитку громад та територій України* від 28 лют. 2025 р. № 376. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0380-25#Text>.

5. Постанова Верховного Суду у складі суддів об'єднаної палати Касаційного господарського суду від 3 жовт. 2025 р. у справі № 908/1162/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130792991>.

6. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 26 лют. 2025 р. у справі № 752/8937/24. URL: https://verdictum.ligazakon.net/document/125556389?utm_source=jurliga.liga.zakon.net&utm_medium=vriz&utm_campaign=LIGA360_new.

Хахуцяк Ольга Юріївна

Завідувач кафедри кримінальної юстиції навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

Митич Сергій Павлович

викладач кафедри кримінальної юстиції навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ПРАВНИЧА ДОПОМОГА У СПРАВАХ IN ABSENTIA

Інститут спеціального досудового розслідування і судового розгляду *in absentia*, тобто за відсутності обвинуваченого, запроваджено у 2014 році. З того часу відповідна правозастосовна практика змінювалася.

Під час застосування вказаного інституту суди враховують Європейську конвенцію про міжнародну дійсність кримінальних вироків, а також резолюцію Комітету міністрів Ради Європи (75)11 від 19 січня 1973 р. «Про критерії, які регламентують розгляд, що проводиться у відсутність обвинуваченого». При розгляді кримінальних проваджень за процедурою *in absentia* потрібно дотримуватися найвищих стандартів судочинства.

Про це сказав голова Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду Олександр Марчук під час експертного обговорення щодо проваджень *in absentia* в правовій системі України.

Олександр Марчук наголосив, що в умовах війни кількість кримінальних проваджень, які розглядаються за процедурою *in absentia*, збільшилася. Тож, на переконання голови ККС ВС, правовий аналіз, здійснений міжнародним

консультантом Ради Європи Джеремі МакБрайдом, а також порівняльні дослідження щодо кримінальних проваджень (*in absentia*) в окремих державах – членах РЄ, підготовлені міжнародними експертами, дадуть можливість перейняти найкращі практики і вдосконалити процедуру *in absentia* в національному законодавстві та правозастосуванні [1].

З початком збройної агресії російської федерації в Україні в геометричній прогресії зростає кількість кримінальних проваджень щодо розслідування злочинів проти основ національної безпеки, миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. Це також стосується і збільшення кількості кримінальних проваджень за фактами вчинення СНПК, розслідування яких здійснюється за ст. 438 КК України («Порушення законів та звичаїв війни» до жовтня 2024 р.; у зв'язку з ратифікацією Римського статуту МКС Україною шляхом прийняття закону № 4012-ІХ назва ст. 438 КК України була змінена на «Воєнні злочини») [2].

Юридичне та практичне гарантування і забезпечення права на захист у кримінальних провадженнях (щодо воєнних злочинів у тому числі) є невід'ємною складовою права на справедливий суд.

Право на захист, як і право на справедливий суд, багатокomпонентне явище. Для прикладу, відповідно до ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод складовими права на захист є: право на доступ до або відмову від правової допомоги на будь-якій стадії провадження; право захищати себе особисто; право за певних обставин обирати адвоката; право на безоплатну юридичну допомогу, якщо особа не має достатньо коштів і якщо цього вимагають інтереси правосуддя; право на практичну й ефективну юридичну допомогу.

Отже, Конвенція гарантує «практичну й ефективну юридичну допомогу», а не лише «призначення захисника». Відповідно одного лише призначення захисника недостатньо для виконання державою обов'язку щодо надання ефективної юридичної допомоги. ЄСПЛ пояснює, що адвокат, призначений надавати правову допомогу, може ухилятися від виконання своїх обов'язків, мати проблеми зі здоров'ям або з інших причин тривалий час бути обмеженим у можливості виконувати свої обов'язки. Якщо відповідним державним органам доведено до відома про таку ситуацію, вони мають позитивне зобов'язання або замінити цього захисника, або примусити його виконувати свої обов'язки [3].

Держава повинна гарантувати та забезпечувати безоплатну правову допомогу. Вирішуючи це питання, органи влади повинні зважати, як на фінансові можливості особи, так і на інтереси правосуддя, які передбачають врахування характеру та тяжкості правопорушення, суворість покарання, яке може бути призначено особі, інші обставини, зокрема здатність обвинуваченого брати участь у судовому розгляді та належним чином представляти себе особисто [4].

Чинне кримінальне процесуальне законодавство передбачає процедури, в тому числі і судові, які здійснюються за відсутності обвинуваченого. В усіх цих випадках (окрім спрощеного провадження щодо кримінальних проступків)

законодавство прямо встановлює обов'язкову участь захисника підозрюваного (обвинуваченого).

Розвиток процедур «in absentia» у поєднанні із забезпеченням у них права на захист через систему безоплатної правової допомоги фактично видозмінив зміст класичних правовідносин «адвокат-клієнт». Держава наділила адвокатуру конституційною місією надання професійної правничої допомоги, а адвокатів – ексклюзивним правом захищати від кримінального обвинувачення (ст. 131-2 Конституції України). Одночасно держава визначила можливість здійснення кримінального провадження за відсутності особи (ч. 6 ст.ст. 193, 297-1–297-5, ч. 3 ст. 323, ч. 1 ст.ст. 330, 381-382 КПК України) і уповноважила центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги забезпечувати участь захисника при здійсненні таких досудового розслідування та судового провадження (ст. 17 Закону України «Про безоплатну правову допомогу»).

Тобто, адвокати здійснюють свою професійну діяльність за умов, коли надання професійної правничої допомоги є їх обов'язком через ексклюзивний конституційний статус. У тому числі, і у провадженнях, які здійснюються за відсутності підозрюваного, обвинуваченого відповідно до вимог КПК України.

Список використаних джерел

1. Процедура in absentia в правовій системі України: голова ККС ВС та судді ВС взяли участь в експертному обговоренні. Режим доступу: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1708504>;
2. Процедура in absentia у кримінальних провадженнях за фактами СНПК. 17 лют. 2025 р. Режим доступу: <https://jurfem.com.ua/in-absentia-crsv/>;
3. Sakhnovskiy v. Russia [02/11/2010, п. 95], Iglin v. Ukraine [12/01/2012, п.п 67, 68], Falcao dos Santos v. Portugal [03/07/2012, п. 42], Siyrak v. Russia [19/12/2013, п. 27], Zinchenko v. Ukraine [13/03/2014, п. 90];
4. Справі Timergaliyev v. Russia від 14 жовт. 2008 р. Рішення ЄСПЛ. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-88888%22%5D%7D>